

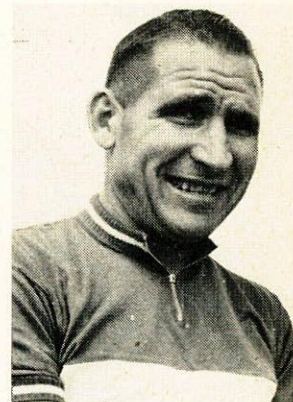
Adres redactie en
administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur H. Lips,
Hoofdraadsman

MAANDEBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. Nr. 9 - SEPTEMBER 1973 - 12e JAARGANG
Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Miles Davis of: kunnen alleen underdogs goede jazz maken?

Miles Davis heeft jaren in de belangstelling gestaan van vele jongeren. Wij prijzen ons gelukkig dat Bert Vuysje in dit nummer verschillende van zijn platen kritisch bespreekt. Zie blz. 3.

Tour de France... toen!

Wie kent Wim van Est nog?
Zie blz. 12 en 13.

Vaste medewerkers:

Jan Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuysje
Dick Zaal

Het grote mysterie in het HP-conflict

Jaar op jaar gaat de strijd tegen de gevestigde orde in Nederland door. Ditmaal in de krantenwereld!

De oude kwestie: Zullen de directies van bovenaf alles regelen of hebben ook de redacteuren en journalisten die de krant maken nog iets te vertellen.

Ditmaal wonnen het die redacteuren en journalisten. Jan Haasbroek is insider. Hij vertelt er over op blz. 6 en 7.

Bij het afscheid van de hoofdraadsman een herinnering aan het begin! Zie pag. 4 en 5.

Het gezicht

Het gezicht van Van Agt is gered. En dat is weer een grote zorg minder! Het schijnt nl. dat dat een belangrijk politiek probleem is.

Als we goed zijn geïnformeerd (maar wie durft daar zijn hand voor in het vuur te steken) hebben zich rond het Binnenhof reeds specialisten gevormd in deze nieuwe politieke branche: het gezicht van Van Agt redden.

Ex-premier Biesheuvel, misschien juist uit hoofde van deze kwaliteit aangetrokken in de top van Unilever, had op dit punt reeds een bijzondere faam verworven. Wie herinnert zich niet de spannende dagen van de Drie van Breda toen Biesheuvel, na een politieke miskleun van zijn minister van justitie, dagenlang voor kamer en teevee bezig was het gezicht van Van Agt te redden.

Biesheuvel was bekwaam (bekwamer dan toen hij verleden jaar na de verhitte nachten in het Catshuis zijn eigen gezicht moest redden) en de minister van justitie bleef — ongeschokt? — in het zadel.

En waarachtig dat geredde gezicht begon het steeds beter te doen in de politiek.

Het kwam, laat ons eerlijk zijn, prettig over voor de teevee. Wat jongensachtig, niet zo knap maar toch, vooral voor vrouwen, wel aantrekkelijk, geleerd en deskundig maar met een sympathieke twijfel, smartelijk eerlijk en vooral, wat dat dan ook mag zijn, integer; bescheiden of verlegen (naar keuze) en daarbij lekker gesteund door nerveus wriemelende handen.

Dat gezicht deed het! En dus werd er door de teevee-jongens gretig gebruik van gemaakt. Van Agt ontwikkelde, tegen ieders verwachting, een eigen gezicht. Dat bleek het zelfs te doen

na de gijzeling in Deyl toen justitie en politie, in flagrante strijd met de afspraken, de betrokken misdadigers te vroeg uit het ouderlijk huis sleepten. De vertoning van Van Agts gezicht op de televisie was voldoende om de natie gerust te stellen. Prof. Hulsman kon mooi spreken van een schending van afspraken, Van Agt had zijn gezicht mee. En het betrof slechts misdadigers. Toen kwam de politieke crisis ons land overvallen. Er moest veel gedokterd worden om Biesheuvel uit het zadel te krijgen en Den Uyl er in. Reeksen gezichten verschenen op de teevee: Ruppert, Burger, Biesheuvel, Den Uyl, Aantjes, Tilanus, Andriessen. Het was allemaal niet voldoende om de reuze-ommezwaai te voltrekken. Maar er was nog een gezicht achter de hand. Juist, dat van Van Agt. Met dat gerenommeerde gezicht lukte het binnen een week. Den Uyl werd het Catshuis binnen gedragen, Van Agt was weer minister van justitie. Maar er was een kleinigheid mis gegaan.

Min of meer op de valreep had Van Agt zich laten verleiden om samen met zijn toenmalige kollega van defensie het gratie-verzoek van de zestien V.V.D.M.-ers af te wijzen.

Binnen de kortste keren schafte de nieuwe staatssecretaris van defensie de groetplicht af! De V.V.D.M.-ers dienden een nieuw gratie-verzoek in.

En daar zat Van Agt weer met zijn gezicht.

Het overstappen van een door liberalen geïnspireerde naar een door socialisten geleide politiek bleek niet te zwaar voor dat gezicht maar een alsnog toekennen van gratie bleek te veel gevraagd. Dus moesten de specialisten weer aan het werk. Het gezicht moest worden gered. Gezien de eksakte halvering van de straf en de aanwezigheid van enkele protestant-christelijke ministers mag niet worden aangenomen dat er met dobbelstenen is gewerkt, er is serieus gekoehandeld. Zo in de zin van: ik pak een week en jij pakt een week, ik neem drie dagen en jij geeft drie dagen.

En het is weer gelukt! De V.V.D.M.-ers mogen in de weekends een paar weken uitzitten en het gezicht van Van Agt is gered.

We zijn dankbaar.

Want het is ook ons duidelijk geworden dat een gezicht een belangrijke zaak is.

Toch blijven er nog een paar kleine Schönheitsfehler! Bijvoorbeeld het gezicht van Den Uyl. Hij verklaarde indertijd per advertentie dat „dit te gek” was. Vindt hij dat nog?

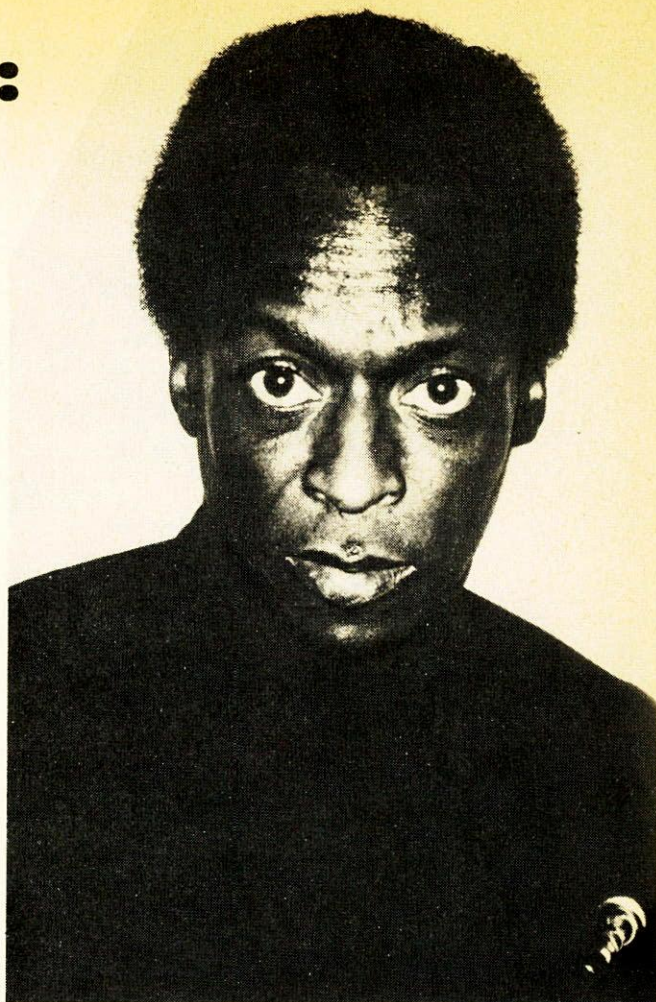
Of geeft hij niet zo om zijn gezicht?

Daar moest Liesbeth dan eens wat aan doen. Zo trekken de gezichten aan ons voorbij!

Maar groeten doen we ze niet meer.

Red.

Miles Davis of: kunnen alleen underdogs goede jazz maken?

Niemand heeft de afgelopen paar jaar sterker zijn stempel op de jazz-ontwikkeling gedrukt dan trompettist Miles Davis. Met zijn geëlektrificeerde rock-jazz-combo trekt hij meer publiek en verkoopt hij meer platen dan eerder tevoren in zijn loopbaan. Daarnaast is in zijn voetspoor een hele golf andere groepen ontstaan, die met varianten op Miles' aanpak ook aanzienlijk succes boeken. Hoe beslissend Davis' rol in dat opzicht is geweest, mag blijken uit het feit dat de tegenwoordige topgroepen uit de rockjazz bijna allemaal worden geleid door musici die tevoren als sideman bij Miles hadden gewerkt: drummer Tony Williams vormde na zijn vertrek bij Davis de groep „Lifetime”, saxofonist Wayne Shorter en pianist Joe Zawinul organiseerden samen „Weather Report”, gitarist John McLaughlin werd wereldberoemd met zijn „Mahavishnu Orchestra”, pianist Herbie Hancock ging met zijn eigen sextet werken enzovoort.

Kun je dus zeggen dat Miles voor de jazz anno 1973 belangrijker is dan ooit tevoren, tegelijk heeft hij eigenlijk voor het eerst in zijn carrière te kampen met wijdverbreide kritiek van de puristische jazzliefhebbers. Die kritiek wordt door sommigen afgedaan als de traditionele rancune van jazz-puriteinen, die elke muzikant die buiten hun eigen kleine kringetje succes heeft onmiddellijk als „commercieel” afschrijven. Het onuitgesproken beginsel dat goede jazz eigenlijk al-

leen gespeeld kan worden door maatschappelijke underdogs, heeft in de jazz-geschiedenis van de laatste 25 jaar zeker een rol gespeeld. Maar als ik mezelf even als maatstaf voor het jazz-purisme neem, geloof ik dat deze theorie in het geval van Miles Davis niet opgaat. Ook in de jaren vijftig en zestig waren er perioden dat Miles fantastisch populair was. Zijn kwintet met John Coltrane uit '55-'56, zijn platen met arrangeur Gil Evans („Sketches of Spain”, „Porgy and Bess”) en het sextet uit de „Kind of Blue”-periode — dat was allemaal zeer goed verkopende muziek, maar dat nam niet weg dat ook ik er enorm van genoot. In een recent dubbelalbum als „Miles Davis in Concert” (CBS S 68222) kan ik echter met de beste wil van de wereld niets terugvinden van het ritmische raffinement, de harmonische avontuurlijkheid en het intelligente vormgevoel dat de kwaliteit van Miles' vroegere muziek uitmaakte. In mijn oren is het een tamelijk strakke brij, die ondanks de uitgebreide ritmesectie (hier: orgel, gitaar, elektrische bas, elektrische sitar, tablas, congas en drums — totaal dus zeven man) geen moment de ritmische spanning bereikt die Miles vroeger samen met alleen Red Garland, Paul Chambers en Philly Joe Jones, of later met Wynton Kelly, Chambers en Jimmy Cobb, zo subliem wist op te bouwen. Gelukkig is ook de (volgens mij) „echte” Miles Davis-muziek op het ogenblik ruim op de platenmarkt verte-

genwoordigd. Om stap voor stap in de historie terug te gaan: „Miles at Newport” (CBS 63417) bevat voornamelijk opnamen van het fameuze Davis sextet met Cannonball Adderley, John Coltrane en Bill Evans. Vier opnamen gemaakt tijdens het Newport-festival van 1958 en drie studio-vertolkingen uit hetzelfde jaar (en niet 1956 zoals een zelffout op de hoes wil doen geloven). Het redelijk goedkope (f 25,—) dubbelalbum „Miles Davis” (Prestige PR 24001) is een combinatie van de vroegere kwintet-LP's „Cookin'” en „Relaxin'” uit 1956: Davis met Coltrane, Garland, Chambers en Philly Joe. Het is muziek die qua ritmische opwindingszelden in de jazzgeschiedenis is overtroffen. Uit dezelfde serie is het dubbelalbum „Collector's Items” (Prestige PR 24022) meer een allegaartje van niet altijd even interessant Davis-materiaal. De curieuze session uit 1955 met trombonist Britt Woodman, vibrafonist Teddy Charles en bassist Charles Mingus („Nature Boy” etc.) heeft

mij nooit zo kunnen bekoren. En de opnamen met Charlie Parker en Sonny Rollins uit 1953 mogen dan voor verzamelaars zeer begerenswaardig zijn (al was het alleen maar omdat Parker hier geen alt- maar tenorsaxofon speelt), uit muzikaal oogpunt vormen deze stukken in het oeuvre van geen van de betrokkenen een hoogtepunt. Dat geldt weer wel voor „Tallest Trees” (Prestige PR 24012), het Davis-dubbelalbum dat in hoofdzaak de resultaten van twee klasieke sessions uit 1954 bevat: de kwintet-opnamen met Rollins, Horace Silver, Percy Heath en Kenny Clarke (o.a. „Oleo”, „Doxy”) en de sensationele vertolkingen die Miles samen met Milt Jackson, Thelonious Monk, Heath en Clarke vestlegde („Bag's Groove”, „The Man I Love” etc.). Met name die laatste stukken, waarin de onderlinge persoonlijke spanning vaak te snijden is, horen tot de allerbeste muziek die de jazz heeft opgeleverd.

BERT VUIJSJE

AFSCHIED I

Op 1 november a.s. ga ik de dienst verlaten.

Ik ben op 1 februari 1964 als ambtenaar in dienst getreden van het ministerie van defensie in de functie van hoofdredacteur van de humanistische geestelijke verzorging zodat ik er bij mijn afscheid ongeveer tien jaar heb opzitten.

Op zichzelf geen uitzonderlijke prestatie, een tienjarig dienstverband is niet iets om drukte over te maken.

Die drukte ga ik dan ook zeker niet maken, ik hoop rustig en ongemerkt de dienst te verlaten en plaats te maken voor mijn opvolger, de huidige raadsman A. Zoetebier die per 1 november als hoofdredacteur gaat functioneren. Ik wens hem bij voorbaat het grootst mogelijke succes. Toch is het voor mezelf, en misschien ook voor anderen, interessant om voor het heengaan nog een terugblik te werpen. Niet in weemoed maar in een zakelijke beschouwing van de hoofdpunten die in die tien jaar aan de orde zijn geweest. Zo'n terugblik krijgt in afscheids-artikelen uiteraard een wat persoonlijk akcent maar dat doet men deze keer dan maar voor lief nemen. Ik ben er dan ook slechts

persoonlijk verantwoordelijk voor.

In zekere zin ben ik mijn hele leven humanist geweest, ik ben opgegroeid in een buitenkerkelijk, socialistisch gezin en de invloed daarvan is in mijn gehele leven duidelijk merkbaar. Maar ik vertoonde, in afwijking van die buitenkerkelijk-socialistische invloed, toch al heel vroeg een afwijking nl. een onweersaanbare behoefte om me naast het politieke denken bezig te houden met vraagstukken van wijsgerige en ethische aard. Ik schrijf het daaraan toe dat ik als jongeman, dat was dus in de dertiger jaren, toch wel enigszins onder invloed ben gekomen van christelijk-socialistische denkers bij wie nu juist het ethische element een grote rol speelde. De invloed van dr. W. Banning is daarbij het belangrijkste geweest. Daarnaast speelden echter ook andere invloeden, ik heb al vroeg de werken van Friedrich Nietzsche gelezen terwijl ik — via Marx — in aanraking kwam met filosofen als Feuerbach. Vooral Nietzsche, en misschien nog het meest door zijn geniaal taalgebruik, heeft in die vroege jaren invloed op me gehad.

Dat bracht met zich mee dat ik me in de laatste vooroorlogse jaren en in de oorlogsjaren zelf uitgebreid heb bezig gehouden met een vergelijking van christelijk-ethische denkbeelden en humanistische gedachten.

Het hoeft geen verbazing te wekken dat daarbij uiteindelijk bij mij de wijzer doorsloeg naar het ongodsdiensig humanisme. Toen ik daarna, in de na-oorlogse jaren, kennis maakte met het werk van Camus en Sartre voelde ik me thuis als een vis in het water. Het is waarschijnlijk te danken aan mensen als Banning dat mijn aandacht voorlopig het meest uitging naar Camus bij wie het ethische denken immers zo'n grote rol speelt. Maar eenmaal goed kennis gemaakt met Sartre sloeg de belangstelling al spoedig om, Camus ging steeds minder een rol in mijn leven spelen en Sartre ben ik tot op dit ogenblik trouw gebleven. Dat betekent natuurlijk niet dat ik alles kritiekloos aanvaard wat Sartre ooit heeft geschreven maar wel dat ik in hem niet alleen een van de belangrijkste auteurs van deze eeuw zie maar bovendien de man die, meer dan vele anderen, er in is geslaagd het theoretisch

doordachte in een duidelijke praktische levenshouding gestalte te geven. Deze eerlijkheid, het in overeenstemming brengen van theorie en praktijk, is iets wat niet zo vaak in het leven voorkomt en het is juist dat wat ik bij Sartre het meest bewonder.

Dat Sartre daardoor genoodzaakt was herhaaldelijk in het krijt te treden tegenover het franse en Europese establishment, en dat ook met grote moed en doorzettingskracht heeft gedaan, is iets dat mij, vooral de laatste tien jaar, bijzonder heeft geïmponeerd en dat mij ook kracht heeft gegeven om door te zetten als ik zelf, op heel wat minder belangrijk vlak, moest kiezen tegen de gevestigde orde en tegen gevestigde belangen.

Dat alles betekende dat ik aan het eind van de oorlog, ik woonde toen met vrouw en kinderen in Hengelo, met de gedachte rond liep een of andere humanistische organisatie in het leven te roepen. Dat het daar in die eerste maanden na de oorlog niet van gekomen is wijt ik vooral aan het feit dat Twente in die jaren te weinig opvallende intellectuele figuren bezat om een dergelijke sprong te

kunnen en te durven wagen. En toen hoorde ik van de groep van mensen die in het westen bezig was om het Humanistisch Verbond op te richten.

De oprichtingsvergadering kon ik helaas, door ziekte, niet bijwonen maar ik heb me wel daarna direkt als lid opgegeven en enkele weken later was ik, met anderen, bezig om een gemeenschap van het Humanistisch Verbond te Hengelo op te richten. Toen die gemeenschap was opgericht werd ik er meteen voorzitter van, daardoor kwam ik ook in aanraking met het hoofdbestuur en met andere leidende personen en het gevolg was dat ik in maart 1947 gekozen werd in dat hoofdbestuur.

Ik heb me daar in die eerste jaren vooral bemoeid met de organisatorische opzet van dat zo juist gestarte Verbond en het is dan ook niet zo'n wonder dat toen er in begin 1948 geld beschikbaar kwam voor een bezoldigd organisatie-leider men mij voor deze functie vroeg. Wij waren in die tijd van Hengelo naar Amersfoort verhuisd.

Op 1 april 1948 begon ik mijn werk bij het Humanistisch Verbond. Het waren boeiende jaren, de ene gemeenschap na de andere kwam van de grond, het ledental steeg aanzienlijk en het Verbond wist al gauw zijn plaats in de Nederlandse gemeenschap te veroveren.

Reeds in die eerste jaren begonnen wij met werkzaamheden die al gauw onder de naam „humanistische geestelijke verzorging“ een belangrijke plaats in het leven van het Verbond zouden gaan innemen. De doordenking van inhoud en methodiek heeft ons toen veel inspanning en tijd gekost. Het is vooral Prof. Dr. J. P. van Praag, toenmaals ook voorzitter van het Verbond, die aan dit werk leiding gaf.

Het betekende voor mij persoonlijk dat mijn werk zich al spoedig verplaatste van het organisatorische naar het geestelijke vlak. Vooral in die jaren heb ik, ondanks alle werkzaamheden, veel gelezen, waarbij ik kon voortbouwen aan wat ik in de vooroorlogse jaren en in de jaren van de oorlog reeds had gedaan.

Toen kwam voor mij in 1952 het Humanistisch Thuisfront in zicht. Het was een orga-

nisatie die door socialisten en hun humanisten tijdens de politionele akties was opgericht om iets te doen voor de Nederlandse militairen in het toenmalige Indië.

Nadat die akties waren afgelopen zocht het Thuisfront bezigheden in Nederland en men besloot tot het oprichten van humanistische militaire tehuizen en tot het starten van een vormingscentrum voor militairen. De voorzitter van het Humanistisch Thuisfront, de bekende socialist Evert Vermeer, vroeg mij of ik de leiding van dat vormingscentrum op me wilde nemen, het zou voorlopig geen full-time betrekking worden want er mochten van de toenmalige minister van defensie (of heette dat toen nog: van oorlog) slechts twaalf bijeenkomsten per jaar worden gehouden. Ik akcepteerde en ben tot op dit ogenblik directeur van dat vormingscentrum gebleven. Dat houdt dus per 1 november ook op.

Ik kwam tegelijk in het hoofdbestuur van het Thuisfront. De in dienst treding bij het Thuisfront was in juni 1953 en tegelijk werd ik, door heel andere oorzaken, wethouder van gemeentewerken en onderwijs van de gemeente Amersfoort, zodat ik, tot 1957, twee ver uiteenlopende functies tegelijk heb vervuld.

In 1957 had het werk van het vormingscentrum zich zo uitgebreid dat het een hele man vereiste, ik heb toen ontslag genomen als wethouder. Ik heb daar nooit spijt van gehad, mijn belangstelling had toch eigenlijk altijd meer de filosofische dan de politieke kant op gelegen hoewel in mijn werk als hoofd-raadsman waarschijnlijk altijd te merken is geweest dat ik gewend was op politieke wijze stelling te nemen. Vanaf 1957 ging het er in het Thuisfront om het vormingscentrum verder uit te breiden (in mei 1960 verhuisde het van het gebouw de Ark in Nunspeet naar het Coornherthuis te Driebergen), een eigen blad voor militairen in het leven te roepen (dat werd Ego in 1961) en de minister te bewegen nu ook humanistische geestelijke verzorgers in de strijdkrachten toe te laten. In 1961 startten we, in samenwerking met het humanistisch Verbond, met het

Humanistische Opleidingsinstituut te Utrecht waar deze geestelijke verzorgers een opleiding kregen, aanvankelijk van twee jaren, later van drie. Onder minister Staf van defensie lukte het niet om die geestelijke verzorgers in de strijdkrachten te plaatsen, eerst zijn opvolger minister Visser van de VVD bleek, na enig heen en weer praten, gevoelig voor onze wensen. Er kwam toen een commissie die de opname van de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten moest bestuderen. In die commissie zaten naast de ambtelijke voorzitter, de heer P. Dregmans, drie katholieken, drie protestanten en drie humanisten. Van onze kant zaten erin: Dr. J. P. van Praag, A. Vermeer (die ondertussen zijn broer

Evert die gestorven was, als voorzitter van het Thuisfront was opgevolgd) en H. Lips.

De strijd in deze commissie heeft ruim een jaar geduurd maar toen was er ook een algemeen aanvaard plan om de humanistische geestelijke verzorging met een proefperiode van drie jaar in de strijdkrachten toe te laten. Dat gebeurde per 1 juni 1964, ikzelf was om de zaak voor te bereiden reeds per 1 februari 1964 in dienst van het ministerie van defensie getreden. De eerste vier raadslieden waren de heren: S. v. d. Belt, H. van Sandwijk, J. Troost en A. Zoetebier.

Zo was het begin, in mijn laatste artikel in dit blad hoop ik nog enig inzicht te verschaffen in het verder verloop.

H. LIPS

Het grote mysterie in het HP-conflict

Journalisten zijn geklofte jongens. Ze spoeden zich van ramp naar rel en van staking naar bedrijfssluiting, maar blijven altijd buiten schot. Ze schrijven ontroerende reportages over afbraakpanden, maar wonen zelf beter. Ze berichten over stakingen zonder dat het ze wezenlijk raakt. Dat geeft ze het misplaatste aureool van onaantastbare buitenstaanders. Mensen die makkelijk praten hebben... tot ze zelf ook eens de klos zijn. Dat komt de laatste jaren steeds vaker voor. De concentratietendens in het hele bedrijfsleven gaat aan de pers niet voorbij. Daardoor gaat de persmuskiet zichzelf steeds meer zien als een loon-afhankelijke die — net als de mensen waar hij altijd over schrijft — overgeleverd is aan de grillen van zijn directeuren. Voor

zou de oplage (rond de 30.000) op den duur verhoogd moeten worden tot rond de 40.000, zonder dat de redactionele formule van de Haagse Post gewijzigd zou hoeven te worden. Het blad werd volgeschreven door voortreffelijke journalisten — daarover mocht geen misverstand bestaan — maar misschien kon de aantrekkelijkheid van de uitgave verhoogd worden door een betere thema-dosering. Niet te veel zware kost in één nummer en ook eens wat meer verstrooiende verhalen. De directie van de uitgeversmaatschappij Bonaventura — uitgeefster van de Haagse Post — meende dat de redactie te weinig oog had voor die afweging van serieuze en lichtvoetige artikelen. Een nieuwe hoofdredacteur met managers-kwaliteiten moest uit-

ontslagen werd — trok kandidaat Folkertsma zich terug, omdat hij vastgesteld had niet met de redactie te kunnen samenwerken. Het was hard tegen hard gegaan, maar de eerste slag was voor ons geweest. Niemand van de redacteuren en medewerkers was uit de boot gevallen en ook de lezers hadden het er niet bij laten zitten. Golven van solidariteit — ook afkomstig uit het eigen Elsevier-concern, waarvan Bonaventura deel uitmaakt — waren over ons heen geslagen. Een imponerende steunadvertentie in de Volkskrant van 4 juli had zijn uitwerking niet gemist: „De Haagse Post ligt plat. De redacteuren zijn ontslagen. De bazen vergaderen. Dat pikken wij niet.” Bonaventura-directeur Hennyten Brink, die aanvankelijk van geen wijken wilde weten, kwam steeds geïsoleerder te staan. Zijn commissarissen stonden niet onverkort achter hem, Elsevier-topman drs. R. E. M. van den Brink stelde als voorzitter van de personeelsraad voor om de ontslagen in te trekken en zijn collegae-bestuursleden van de NOTU (de werkgeversorganisatie in de tijdschriftenbranche) kozen in het kritieke stadium van de bemiddelingspoging van mej. mr. Anneke Goudsmit de zijde van de Nederlandse Vereniging van Journalisten. Het aanzien van de

uitgevers van publieksbladen werd er door de allerwege afgekeurde capriolen van amice Ten Brink immers niet beter op. Doorslaggevend was misschien de opstelling van de vakbeweging. De Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) erkende de staking van de redacteuren onmiddellijk en koos onverbloemd partij voor het redactie-standpunt. Daarbij werd ze in de rug gesteund door het overlegorgaan van de drie vakcentrales, die de handelwijze van de Bonaventura-directie scherp veroordeeld had. Deze unieke vorm van symbiose tussen NVJ en de grote vakbeweging kwam niet uit de lucht vallen. In september beslist de verenigingsraad van de journalistenvereniging over toetreding tot de vakcentrale. Er moet dan ook een nieuw bestuur gekozen worden, waarin Wim Klinkenberg opnieuw een belangrijke post verdient. Hij is het geweest die uit het HP-conflict een belangrijk succes wist te slepen. Het beginsel van de redactionele medebeslissing bij de benoeming van een hoofdredacteur zal in het redactiestatuut voor de opinie-weekbladen worden opgenomen. Elke uitgever heeft als eigenaar van zijn bladen het formele recht een hoofdredacteur te benoemen. Elke uitgever ook zal vrij zijn om

een hooghartig standsbesef is geen plaats meer. De mythe van de benijdenswaardige bon-vivant, die dankzij perskaart en snelle wagen overal het eerste bij is, heeft zijn beste tijd gehad. Deze zomer was het raak bij de Haagse Post, waar ik mijn dagelijkse boterham verdien. Op 28 juni werden alle redacteuren opgetrommeld voor een belangrijke mededeling van de directie. Bedrijfs-economisch gezien had het blad geen betekenis meer voor de rijke uitgever. Er werden verliezen geleden en daarom

komst bieden en zat al klaar. Zijn benoeming, die twee dagen later inging, was onherroepelijk. Binnen 24 uur moest iedereen laten weten of men bereid was de nieuwe redaktiechef — opvolger van W. L. Brugsma die wegens gezondheidsredenen een half jaar eerder opgestapt was — zijn vertrouwen te geven. Zo niet, dan gingen de dwarsliggers de laan uit. De nieuwe hoofdredacteur, de heer J. Folkertsma, is er niet gekomen. Na een uiterst tumultueuze week — waarin de hele redactie in staking ging en als gevolg daarvan

structureel verliesgevende bladen af te stoten en voor de betrokken journalisten een afvloeiingsregeling te treffen. Maar Bonaventura-directeur Ten Brink streek de publieke opinie te fors tegen de haren in door — onder dreiging van opheffing van de Haagse Post — een hoofdredactie te droppen die een half jaar eerder door een delegatie van de redactie te licht bevonden was. Toen de redacteuren dat niet pikten en in (een door de vakbond erkende) staking gingen, werden ze op staande voet ontslagen. Dat was opnieuw een op zijn zachtst gezegd controversiële beslissing met nogal wat arbeidsrechtelijke haken en ogen. Hij speelde hoog spel — rekenend op zijn formele gelijk, zijn juridische kansen en de kracht van zijn dreigementen — maar maakte taxatiefouten. De redactie liet zijn intimidaties voor wat ze waren en opende een succesvol tegen-offensief, met onvoorziën krachtige steun van de beroepsorganisaties en de publieke opinie. Op de pogingen om de eenheid te breken door de redacteuren één voor één voor een gesprek te ont-

vangen, werd niet ingegaan. De aankondiging van de start van een nieuwe, populaire Bonaventura-uitgave „Deze Week” werd voor kennisgeving aangenomen. Het zal nog wel een hele toer worden om een zowel voor de directie als de redactie aanvaardbare hoofdredactie te vinden. Niemand solliciteert als kapitein op een zinkend schip. Daarom zal elke kandidaat garanties willen hebben over de bereidheid van Bonaventura om de uitgave van het blad te continueren, zeker na de woeste dreigementen van Hennie ten Brink, die er — als hij zijn zin niet kreeg — niet tegen op zou zien de productie van de Haagse Post te staken. Zelfs de meest bekwame managing-editor kan niet beloven dat hij binnen afzienbare tijd de gevraagde 10.000 nieuwe lezers heeft binnengehaald. Als de Bonaventura-leiding van de Haagse Post afwil, omdat ze geen verantwoorde exploitatiemogelijkheden ziet, dan moet dat zo gauw mogelijk duidelijk worden. Dan kunnen redactie en lezers die hun aanspraken doen gelden op de geestelijke

eigendomsrechten van het opinie-weekblad verschillende alternatieven gaan onderzoeken: een andere uitgever, een aparte stichting, etc. Daarbij kan zich een vervelende omstandigheid voordoen. Het zijn vaak de sterkste uitgeversbedrijven, met het beste afzet-apparaat, die de minste compassie hebben met de redactionele vrijheidsverlangens van hun journalisten. Maar zover zijn we nog niet.

Van een nieuwe hoofdredacteur mag niet verwacht worden dat hij het grote mysterie — waarom heeft een allerwege geprezen kwaliteits-weekblad zo betrekkelijk weinig lezers — definitief zal ontsluit. Toch wringt juist daar de schoen. De beleidsvoering bij de publiciteitsmedia is voor een belangrijk deel gebaseerd op speculaties. Waarom heeft HP's voornaamste concurrent Vrij Nederland 70.000 klanten meer? Waarom hebben rechtse weekbladen verhoudingsgewijs grotere oplagen dan linkse? Waarom lezen de mensen liever over Amerika dan over Rusland? Als dit soort vragen al bevredigend te beantwoorden zijn, rijst de vraag in hoeverre kritische weekbladen met dit soort systeem-bevestigende publieksvoorkeuren rekening moeten houden. Peyton Place haalt al jaren lang 6 miljoen kijkers, maar de VPRO zou dergelijke vals-romantische flauwe kul niet graag op haar repertoire nemen. Zo bestaat over het heilige doel — opstuwung van de oplagecijfers — geen verschil van mening tussen HP-redactie en directie. Maar wel verwacht de redactie haar heil van stormachtige promotiecampagnes om daarvoor haar eigen redactionele identiteit niet prijs te hoeven geven, terwijl de directie op een betere thema-dosering mikt, waardoor de verkoop kan stijgen zonder dat dat kostbare marketing-avonturen vergt. Op zijn best voegt een nieuwe hoofdredacteur zijn eigen vermoedens aan de al in zwang zijnde speculaties ter schraging van de diverse beleidsvoornemens toe. Verder probeert hij misschien de uiteenlopende opvattingen enigszins met elkaar te verzoenen. De Haagse Post is een eerbiedwaardig weekblad. Het eerste nummer van het

geesteskind van de legendarische S. F. van Oss verscheen op 14 januari 1914. Jarenlang werd het blad op roze papier gedrukt, met extra dure inkt die niet afgaf of onaangenaam rook. Als medewerker van HP merk je dagelijks hoe hardnekkig dat oerbeeld van de kleine roze Haagse Post, dat bedaagde periodiek van Hiltermann (die er pas veel later aan te pas kwam) overeind blijft. Tot vóór alle publiciteit rond het conflict van deze zomer zullen talloze mensen nog steeds gedacht hebben dat de Haagse Post een conservatief, Haags dag- of weekblad was. De Haagse Post zit al weer jaren in Amsterdam en werd indertijd bij Elsevier ingelijfd, nadat het blad onder leiding van het echtpaar Hiltermann teruggevallen was naar een oplage van 14.000. Onder het ondogmatisch-progressieve bewind van „Boebie” Brugsma, die liefhebbers van informatieve tv-programma's kennen als een talenwonder met diep-sonore stem, werd het aantal afnemers ruimschoots verdubbeld. Ook de nieuwe stereotypen zijn hardnekkig, maar vals. Het blad zou alleen nog maar aandacht besteden aan de ondergang van de wereld als gevolg van een milieucrisis en verder de spreektrumpet van Arie Groenevelt zijn geworden. Ook werd HP gediskwalificeerd als de huiskrant van D'66, een politieke vernieuwingsbeweging, waarvoor HP al weer maanden geleden een passend testament schreef. Elitaire denkers zullen het niet verwonderlijk vinden als een uitgesproken kwaliteitsblad weinig lezers telt. Toch is dat een te simplistische verklaring. Omdat ik het blad wekelijks van a tot z uitspel heb ik een andere theorie. HP is niet eenduidig genoeg voor lezers met behoefte aan vastigheid. Het is links, maar dat dan — zoals Aad Nuis schreef — op een hele ruime manier. De verslaggevers zijn vaker nieuwsgierig dan leerstellig. Ze schrijven over communistische jeugdfestivals, maar ook over de vervaardiging van soepballen. Het zijn jongens die het eigenlijk een beetje belachelijk vinden om zich echt te laten gaan. Ingehouden supporters van forse veranderingen. Dat moet je — als lezer — maar liggen.

JAN HAASBROEK

**ZO MAAR
EEN
VROUW**

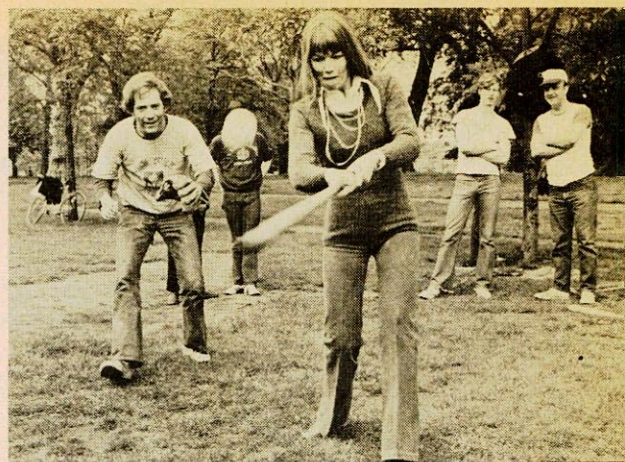
Een lach en een traan

Het gebeurt niet dikwijls dat een film begeleid wordt met zo'n indrukwekkende publiciteitscampagne als de op ouderwetse leest geschoeide „A touch of class” van komedie-regisseur Melvin Frank. Deze 55-jarige regisseur van de oude Hollywood-stempel was met Norman Panama verantwoordelijk voor de „Road”-films van Bob Hope en Bing Crosby (onlangs is nog een serie getoond voor KRO-tv); de binnenkort weer uit te brengen „Knock on wood” met Danny Kay; zelfstandig produceerde Melvin Frank een van de eerste films met een lange titel, „A funny thing happened on the way to the forum”.

Na „Buona sera Mrs. Campbell” rustte Melvin Frank vijf jaar op zijn lauweren om toch geïnspireerd (en soms iets te routineus) „A touch of class” op te nemen. Begeleid door de publiciteitsafdeling van het Tuschinski-concern draait deze komedie voor

volwassenen nu al enige weken met goed succes onder de titel „Slippertjes met allure”. Begrijpelijk dat succes, want Ryan O'Neal en Barbara Streisand kunnen het samen in „What's up Doc” niet bolwerken, het publiek heeft behoefte aan méér van dit soort films — niet iedereen is rijp voor en begrijpt de satires van Woody Allen — en daarom is deze Melvin Frank-film een welkome aanvulling.

Voor de twee belangrijkste rollen kreeg Frank de beschikking over de actertalenten Glenda Jackson en George Segal, twee zeer uiteenlopende types, maar na drie kwartier kijken wende hun verhouding en het ogenschijnlijk niet bij elkaar passen zeer snel. Want dit is gewoon het recept voor dit soort films: zoek twee niet al te mooie mensen van redelijke intelligentie, laat ze een serie vlotgeschreven dialogen uitspreken, film de scènes snel en monteer ze zogenaamd slordig en ... ga niet

boven het budget. Succes verzekerd, zeggen de leveranciers van kasregisters. Het enige dat nog ontbreekt is een voor het publiek herkenbare situatie als basis nemen en het wat romantischer dan echt nodig verfilmen. Dan is de zoveelste Pillow talk in de maak. Gelukkig voor Melvin Frank en voor Glenda Jackson en voor George Segal is dat niet gebeurd. Want de film gaat tot ver in de tweede helft door als een flitsende komedie. En het is wel al die tijd lachen geblazen. Serieus wordt het pas als George Segal zich werkelijk bewust lijkt te worden van zijn capaciteiten als amoreuze tegenspeler van Glenda Jackson: dan forceert hij menig traantje. Maar dan is het verhaaltje bijna uit. Want George begon zijn verhouding toch zo blijmoedig, hij wilde een „vloggertje” met Glenda, die daar gelukkig niet van geënd is. Maar hij zette nu eenmaal zijn zinnen op de

zeer Britse Glenda, zodat het paar in arren moede besluit een week onafscheidelijk te zijn in het Spaanse Marbella. Daar wordt ten laatste de ware liefde ontdekt. Regisseur Melvin Frank is gelukkig zijn vooroorlogse opvattingen niet varen en besluit het paar uitelkaar te halen: Glenda terug naar de niks (nou ja, twee kinderen en een hond); George naar zijn vrouw, kinderen en bestbetaalde job. Die ontwikkeling in het scenario (van de gebroeders Frank Jack Rose) is niet zo bijtende geslaagd, maar dit wegdenkend blijft er nog een knappe film over.

Zo worden de avonturen van een eerzaam huisvader, die een keer uit de boot valt, knap tot komedie omgebogen. Voor een lach en een traan op de eerste rij zond dat iemand daar zelf kleerscheuren aan overhoudt. Een leukere komedie met een prijsvraagstuntje de koop toe.

PETER MOR

EEN KEER PER jaar komt „Skoop krities filmblad“ uit met een speciaal nummer. Onder redactie van Charles Boost en Rob du Mée (de naam van Guus Luyters is om onbegrijpelijke reden verdwenen) wijdde drs. Harry Visscher een monografie aan filmer Johan van der Keuken. Verluucht met foto's uit verscheidene films en fotoboeken geeft drs. Visscher een analytische versie van zijn visie op het werk van Van der Keuken. Het julinummet van Scoop is nog overal verkrijgbaar voor de somma van f 3,50 LOVE STORY-ster Ali McGraw heeft eindelijk stuntman-acteur Steve McQueen weten te strikken. Voor beiden was het een tweede huwelijk. Het werd voltrokken in een stadspark in Cheyenne (VS). Alleen de kinderen van beide kanten waren aanwezig. (De resp. echtgenoot en vrouw stonden met bloemen langs de kant. Maar dát kun je nauwelijks serieus schrijven, nietwaar?).

NET ZIJN Steve McQueen en Ali McGraw getrouwd of ze treden samen op in een film. Voor First Artists leggen ze al hun kennis bloot in „This is how it is“.

DE BRITSE CENSUR kent allerlei gradaties. Maar na het zien van Sam Peckinpahs nieuwste „Pat Garrett en Billy the Kid“ met ondermeer Bob Dylan en James Coburn, wordt deze western door de Britse censor niet na nog een strenge selectie pas in september vrijgegeven. Peckinpah verwierf zich met „The wild

bunch“ en „Straw Dogs“ al een ongekend harde reputatie, zijn nieuwe film schijnt alle records te slaan.

DE MAN VAN de keiharde rechtschapenheid, Jack Hawkins overleed 18 juli aan keelkanker. Ironisch genoeg bezweek hij juist aan zijn stem, zijn sterkste wapen in zijn schitterende carrière. Hawkins werd 62 jaar, aan zijn toneel- en filmloopbaan gaf hij de beste jaren van zijn leven. Als 14-jarige speelde hij in de eerste opvoering van St. Joan van Bernard Shaw, geregisseerd door de schrijver zelf. Zijn eerste filmrol was in 1930 (Birds of Prey), maar Hawkins zag meer in het toneel. Pas in 1952 sloot hij een meerjarig filmcontract (Angels one five) en hij bereikte toen snel de Popular Polls. In '58 ontdekten de doktoren keelkanker. Hawkins besloot toch de stap te wagen tot een (Amerikaans) experiment met een kunststem in een kunstmatig strottehoofd, dat volgens ingewijden nooit helemaal echt heeft gefunctioneerd. Ondanks deze handicap durfde hij toch nog een groot aantal rollen aan.

DEZE MAAND is in Amerika verschenen Norman Mailers „sprookje“ over Marilyn Monroe. Honderdduizend exemplaren werden al verkocht voordat het boek in de handel was. Er staan zo'n honderd zeer tot de verbeelding sprekende foto's in van dit tot uit de jaren vijftig stammend sex-idoel van het witte doek. Norman Mailer had 93.000 woorden nodig om praatjes, roddels, achterklap, halve

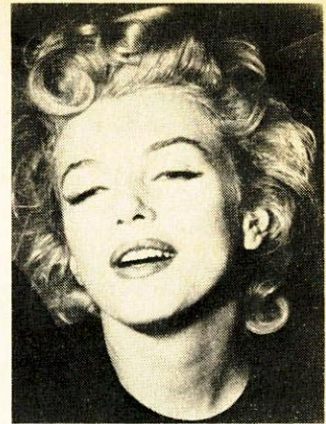
en hele waarheden te openbaren. Voor het lieve bedrag van zestig gulden is „Marilyn“ ook straks in de Nederlandse boekwinkel te koop.

HAMMER FILM Productions, de Britse firma die zoveel horror in zijn programma's doet, prepareert diverse series voor tv zoals „The Hammer house of horrors“ en „Tower of London“. Maar geluidsgekken kunnen óók hun geluk op: onder de titel „Sounds of the House of Hammer“ worden een aantal stereoplaten op de markt gegooid die griezelen en gekmakende geluiden uit „Dracula“ weergeven. Ook het angstaanjagende toontje van Christopher Lee valt te beluisteren.

TER GELEGENHEID VAN de 50ste verjaardag van MGM wordt Scott Fitzgeralds laatste en onvoltooide boek „The last tycoon“ verfilmd. Producent Sam Spiegel doet alle mogelijke moeite om Mike Nichols te interesseren voor de regie. Nog weinig is bekend over het wel en wee van de cast, wel zeker is dat eind volgend jaar de première moet zijn. De film gaat over de belevenissen van Scott Fitzgerald toen hij als scenarioschrijver in Hollywood werkzaam was.

HELP, DE DOKTER VERZUIPT is de titel van de nieuwe speelfilm van Nikolai van der Heyde gebaseerd op de in 1968 verschenen publicatie van de in Bloemendaal wonende Toon Kortooms. Het is de eerste keer dat Van der

Martine Bijl
...de moeite waard...

Marilyn Monroe
... sprookje van Norman...

Heyde een film maakt met een stof die niet van hemzelf is. Het aller-eerste idee voor de verfilming van Kortooms boek komt van de Alkmaarse amateur filmer Jan Dorresteyn, die met zijn „Fantasy in fiction“ enkele jaren geleden enig succes in de vaderlandse bioscopen oogstte. Van der Heyde, die o.a. „To grab the ring“ en „Angela“ maakte, moest bij de presentatie van zijn filmidee ogenblikkelijk enige kritiek weerleggen. Zijn cast-keus: Jules Croiset, Martine Bijl en Piet Bambergen werd niet door iedereen onderschreven. Toen de naam van Willeke van Ammelrooy werd genoemd vergaten de meeste kritikasters hun aan- en opmerkingen en kon Van der Heyde het volgende nog zeggen: „Help, de dokter verzuipt, is een film waar tegenwoordig een behoefte aan is. Het zal een film worden waar mijn dochttertje naar toe kan, waar mijn moeder naar toe kan (...) De rolbezetting vindt men ook al vreemd. Martine Bijl kent iedereen als zangeresje of uit het Avro-spel Wie van de drie. Ik heb met veel meisjes proefopnamen gemaakt en Martine was gewoon de enige die er uit schoot. Ze wilde eerst niet, maar na enkele gesprekken leerde ik haar beter kennen en ze is precies het mens dat ik de moeite waard vind.“ Aldus Nikolai van der Heyde die als tegenspeler van Willeke van Ammelrooy tv-komiek Piet Bambergen wist te strikken.

P.J.M.

Tour de France... toen!

Waarom in september nog over de Tour de France praten? Wel, het leek ons na het wielerspektakel van deze zomer aardig om onze lezers nog eens een terugblik te verschaffen. Maar dan niet naar zomer 1973 maar naar het jaar 1935 — bijna veertig jaar geleden — toen het allemaal begon.
Red.

Het was in het najaar van 1935 dat Joris v. d. Berg, toentertijd en ook later een vermaard scribent, van zijn collega sportjournalist uit België, Willem van Wynendaele een epistel ontving waarin deze hem in goed Vlaams een uitnodiging bezorgde om te zijner tijd zich te vervoeegen op het bureau van l'Equipe. Nu vraagt deze simpele mededeling wel enige uitleg. Joris v. d. Berg was in die jaren '20 en '30 een onzer bekendste sportschrijvers. Zijn pen was guitiger, jovialer maar ook snediger dan die van vele anderen en hij maakte met zijn boek „Te midden der Kampioenen”, dat was opgehangen en opgedragen aan sprinter Piet Moeskops, furore. Joris v. d. Berg kortom deed in die jaren met de pen wat Han Hollander voor de AVRO-radio met zijn mond deed, de mensen op de hoogte houden van het sportgebeuren.

Wel, deze Joris v. d. Berg die reeds vele jaren met lede ogen had aangezien dat er steeds geen „ollanders” in de Tour waren vertrokken, had op een dag zijn goede confrater Willem van Wynendaele ervan op de hoogte gesteld dat ook in Nederland wel degelijk belangstelling bestond voor de Tour. En Joris wist bij wie hij aanklopte want Van Wynendaele was in de latere jaren dertig naast sportjournalist ook ploegleider van de Belgische equipe in de Tour. Vandaar die brief van Van Wynendaele

waarin stond: „Hoop u om zo en zo laat te treffen in Parijs.”

Wel, Joris van de Berg was er en zo kon het gebeuren dat in het jaar 1936 een Nederlandse ploeg van vier man kon starten in de Tour de France. De namen: Middelkamp, Gijzen en de gebroeders Van Schendel, die al jaren in Toulouse woonden. De verkiezing van Antoon en Albert van Schendel was een vreemde zaak. Joris v. d. Berg die met een waslijst met namen naar Parijs was geboemeld kreeg van organisator en stichter van de Tour, Henri Desgranges, meteen te horen dat hij slechts voor twee mannen behoefde te zorgen. „Twee hebben we er al,” zei Desgranges, „twee van wie we weten wat ze kunnen.” Die twee jongens waren de toen 26-jarige Antoon en zijn 24-jarige broer Albert. In 1926 waren ze met hun ouders, broers en zusters naar Frankrijk verhuisd om de crisisperiode in Nederland te ontlopen. In Toulouse vond pa Van Schendel onderdak en in die omgeving leerden zijn twee oudste zoons het wielervak. Antoon, inmiddels Antoine, weet zich nog te herinneren: „In de omgeving van Toulouse zagen we voor het eerst wat wielrenners was. Met mijn broer reed ik eens op een dag de stad uit, toen ging ons een stel wielrenners voorbij. Wij er achteraan en vanaf dat moment waren we verkocht voor het wielrennen.”

Het duo uit Toulouse deed steeds meer van zich horen. En toen ze eenmaal enige belangrijke wedstrijden hadden gewonnen was het voor Desgranges een uitgemaakte zaak dat hij zeker deze twee moest inlijven. Hetgeen gebeurde. Joris v. d. Berg kon slechts twee man bij hem kwijt. Die eerste Tour verliep nu niet te succesvol. Vooral in de beginperiode leek het nergens op. Vrijwel iedere dag zaten de „ollanders” achterin en Antoon van Schendel zegt daarom „Van samenwerking was geen sprake. We reden maar een eind weg. Afspraken maken kenden we niet. We probeerden allemaal zo

goed als het ging een etappe te koersen.”

Ja, ja, zo goed als het ging. Nu moet men zich wel bedenken dat er in die jaren geen artsen, geen verzorgers, geen ploegleider en geen mecaniciens aanwezig was om de martelaren van de weg bij te staan. Zelfs Joris v. d. Berg, die zich zo beijverd had om een ploeg in Frankrijk te krijgen zag geen kans om zich van zijn werkzaamheden vrij te maken om het viertal waardig te gaan steunen. Vandaar die uitspraak van Van Schendel: „We rommelden maar wat aan.”

Doch zie, in één van de latere etappes als niemand nog een cent geeft voor een Nederlands succes, ja, op een moment dat de Nederlandse kranten niet eens meer berichten over de Tour gaven, slaat een pittig manneke toe. Theo Middelkamp, kersvers uit het Zeeuws-Vlaamse grensdorp Kieldrecht, gaat in een van de zwaarste etappes, die van Aix-les-Bains naar Grenoble, aan de haal. In Nederland gelooft men het niet als bijna een dag later het nieuws doorkomt. Theo Middelkamp heeft een etappe in de Tour gewonnen. Hoe kan dat, denkt men. Dit is niet mogelijk, zegt Joris v. d. Berg, die het nauwelijks kan bevatten. Voor Theo Middelkamp, nog steeds ingezetene van Kieldrecht, staat die etappe

Wim van Est

ook nu nog vers in zijn geheugen gegrift. En hij vertelt: „Kijk, van die bergen wist ik niet zoveel. Trouwens die jongens van Van Schendel ook niet. Maar dalen, ja dat durfde ik. Nou en toen ik eenmaal voorin zat dacht ik, kom op Phile, zo noemen ze me nog hier, laat zien wat je kunt. Wel, en in de afdaling ben ik bij Arachambrand gekomen.” Hij zegt het alsof er geen zwaardere opgave te bedenken is. Nu was het wel zo dat op dat moment Arachambrand de trotse leider van het algemeen klassement was. De Fransman die toen zo populair was als een Louis Bobet van de jaren '50 en Jacques Anquetil in de jaren '60 of een Eddy Merckx nu, moest even iets wegslikken toen hij dat driftige mannetje in de laatste afdaling naar Aix-les-Bains naast zich moest dulden. Geen Fransman geloofde op dat moment in een zege van die onbekende Hollander. Maar wat pakte dat anders uit. In de eindspurt kwam Arachambrand niet eens aan het achterwiel van Middelkamp en had een Nederlander in de eerste Tour dat er überhaupt Nederlanders aan deelnamen, een etappe gewonnen. Nederland was dol. Joris v. d. Berg wist niet hoe hij Middelkamp met de pen moest bewieroken en voor Henri Desgranges was het een uitgemaakte zaak. Zonder Nederlanders geen Tour meer.

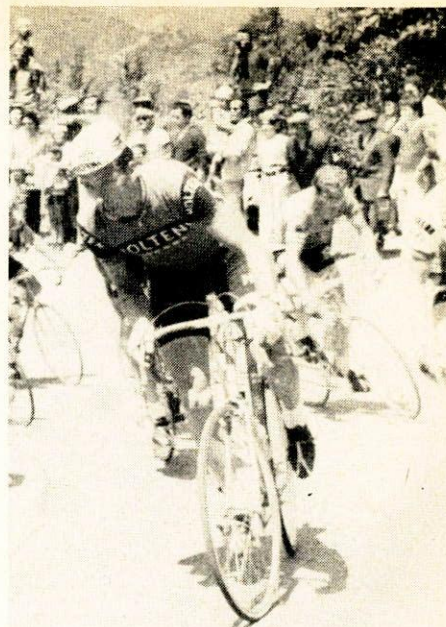
Dat succes van Middelkamp, en laat men daar niet al te licht over denken, had verstrekkende gevolgen. Het viertal dat zich zonder enige illusie in het Touravontuur had gestort reed de Ronde uit. Gevierden kwamen ze in Parijs en hoewel geen van die vier zich bij de eerste twintig in het eindklassement plaatste, had Joris v. d. Berg zijn zin, Nederland had zijn naam gemaakt. Het Tour-jaar '37 bracht minder succes.

Rondom de Van Schendels en Middelkamp was een nieuwe ploeg opgebouwd. Van Nek en De Korver hadden ook een plaatsje in het circus van Desgranges gekregen. Op Antoon van Schendel na kwam niemand in Parijs. Middelkamp, bewierookt voor de start, verdween na 5 etappes. Een valpartij maakte van hem een wrak, gebroken sleutelbeen. Toen Antoon van Schendel de finish in het Parc des Princes passeerde stond alleen zijn broer Albert die ook was uitgevallen, klaar om hem te be-

groeten.

De rest was al terug en in de kranten vroeg men zich af of dat succes van Middelkamp in het jaar daarvoor geen eenmalige uitschieter was geweest. Maar men zette door, zij het dat in 1938 geen voltallige ploeg aan de Ronde mocht deelnemen. Gekoppeld aan 6 Spanjaarden gingen 6 Nederlanders Parijs uit. En onder hen — de broers Van Schendel, Van Nek, Dominicus en Syen waren er weer bij — bevond zich een jong coureur, hij was pas prof geworden en had zich laten overhalen om aan de Tour deel te nemen. Zijn naam: Gerrit Schulte, krachtig maar nog verschrikkelijk onervaren. Schulte die later in Frankrijk „le fou pédalant” (de fietsende dwaas) genoemd zou worden, ging in die eerste dagen als een gek tekeer. Na iedere dag had hij wel weer voor een opzienbarende stunt gezorgd, echter één ding lukte hem nog niet, een etappe-zege. Doch zie, op de zesde dag van de Tour lukte dat hem ook. Van St. Briec naar Nantes ging de koers, en Schulte die met de goede ontsnapping was meegegaan reed al zijn concurrenten van het wiel, zoals men dat in wielersjargon noemt.

Gerrit Schulte, reeds jarenlang eigenaar van het restaurant in het sportpark De Vliert in Den Bosch, vertelt over die etappe: „Op een paar kilometer voor Nantes demarreerde ik, weg van de hele zoot. Toen ik vlak bij de wielersbaan was voelde ik dat mijn achterband het begaf. Heel langzaam liep hij leeg. Och god, dacht ik, nu red je het weer niet jongen. Gelukkig haalde ik het wel, maar het verschil was klein; slechts een paar meter speling had ik.” Voor Gerrit Schulte betekende deze etappe-zege een van de eerste grote successen in zijn nog prille carrière als prof. Wat een teleurstelling zou hij een paar dagen later beleven. De Tour was in zijn eerste rit in de Pyreneeën. Ja, en toen sloeg het noodlot toe. Schulte: „Ik was niet mee omhoog gegaan, niet bij de eerste, zo middenin. Afzien, verschrikkelijk. Want wat wist je als Hollandse jongen wat een berg was. Bovendien het materiaal waar je op reed was ook niet je dat. Veel forceren, dat begrijp je. Toen ik eindelijk boven was gekomen op de top van de Aubisque nadat ik al twee keer een lekke band had gehad, begaf vrij kort

in de afdaling mijn achterband het; daar stond ik. Geen banden meer. Met Piet van Nek, die later bij me kwam zijn we naar beneden gesukkeld. Nou en toen in een bocht maakt Van Nek toch een smak. Heel verschrikkelijk. Hij lag te kreunen en te kreunen. Wat voel je dan. Doorgaan, ben je gek. Op dat moment hebben we afgesproken om naar huis te gaan. Een dag later zaten we in de trein naar Parijs. Geld konden we daar halen hadden ze gezegd. Wat dacht je dat ik in 8 dagen Tour verdiend had. Geen idee zeker. Negentig gulden maar. Ja, en toen heb ik gezegd: voor mij nooit een Tour meer.”

Een triest verhaal van een wielrenner die later vooral op de baan grote successen behaalde. Toch zijn deze mannen van het eerste uur in de Tour de gangmakers geweest van een grote Tour-historie die uiteindelijk in het jaar 1968 uitmondde in de eindzege van Jan Janssen. Namen als die van de Van Schendels, Middelkamp, Schulte, Van Est, Wagtmans, Geldermans, Janssen, en nu Zoetemelk, zullen niet snel verbleken. Want voor hetgeen deze renners hebben moeten presteren in de Tour de France, die niet ten onrechte het grootste wielerevenement wordt genoemd, past slechts de grootste bewondering. En dan te bedenken dat de pioniers ook werkelijk gepionierd hebben!

WIM JESSE

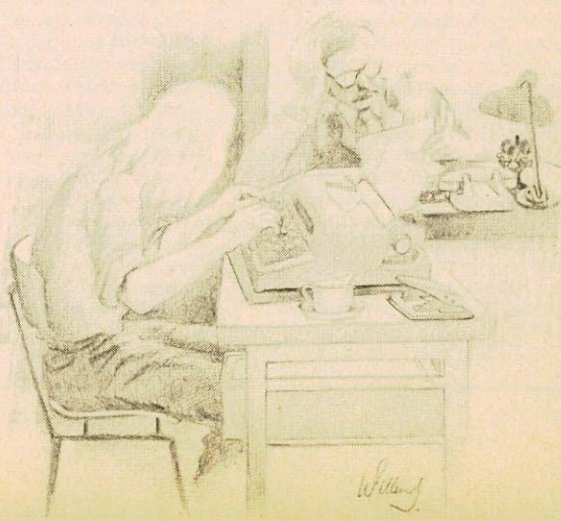
Een soldatenliefde

Het kantoor waar ik nu werk verschilt niet veel van de burelen waar ik mijn diensttijd gesleten heb. Er is dezelfde afstand tussen superieuren en ondergeschikten, een scheidslijn die houdingen bepaalt en vrijheden afbakt. De opgelegde taken zijn veelal saai en zonder afwisseling, het geluidsvolume van de radio wordt teruggedraaid als de telefoon rinkelt, het jawel mijnheer Van Zanten, tot uw dienst mijnheer Van Zanten heeft een gelijke klank als het jawel overste, tot uw dienst overste, en de koffiepauze begint ook om kwart voor tien. Alleen Alex zit niet meer naast me, en de haren van Meta Lemmens zijn donker en kort geknipt. Alex, ik dacht wel eens dat hij huiltelike wanneer hij voorovergebogen zat te typen en een blonde sluier zijn gezicht verborg. Toen ik hem dat later vertelde keek hij me verrast aan en zei: „Nee, zó erg was het nooit met me gesteld.” Ik herinner me nog duidelijk hoe hij binnenkwam; één aarzelande stap over de drempel en dan bleef hij in afwachting staan. Traag liet hij zijn ogen glijden over de aanwezigen en monsterte het het vertrek. De majoor die nooit goed weet wat hij met een pas gearriveerde aanmoet, stelde hem in recordtempo voor en plantte hem achter een typemachine. Omdat het werk boven alles voorrang heeft, krijgen wij nauwelijks de kans om kennis te maken en de eerste indruk die in veel gevallen ongunstig is, blijft daarom langer dan gerechtvaardigd hangen. Het enige dat we van hem te weten kwamen was dat hij een paar jaar rechten had gestudeerd in Utrecht en dat zijn militaire opleiding in Kampen had plaatsgevonden. In de dagen die volgden hield hij zich op een afstand en gaf korte, hoewel niet onvriendelijke antwoorden op onze vragen. Met een schuchtere onverstoorbaarheid ging hij z'n gang en zat soms minuten lang uit het raam te staren, totdat de majoor zijn dagdromen onderbrak. Af en toe probeerde ik hem uit zijn toren te lokken door een paar stekelige opmerkingen te plaatsen, maar de enige

respons was een vage, geamuseerde glimlach. Na verloop van tijd gaf hij zichzelf iets meer bloot en leerden we elkaar kennen in korte, flitsende dialogen, terloops uitgesproken zinnen met een onderhuidse uitdaging, waarbij zijn woorden waren doortrokken van understatement en een spitse humor die ik erg waardeerde. Tot lange gesprekken kwam het nooit, daarvoor leggen de werkzaamheden in een secretarie te zeer beslag op je tijd; 's avonds zag ik hem nooit omdat ik niet op de kazerne slaap. Hoe lang duurde het voordat ik merkte dat onze relatie afweek van mijn verhouding tot de andere jongens op de secretarie? Er hing iets vreemds in de lucht wanneer we samen waren, iets ongrijpbaars, een spanning die ik niet kon verklaren. Soms spraken we over mijn huwelijk. Op de een of andere wijze had zich de idee bij hem vastgezet dat onze verbintenis geen gelukkige was; hij zei dat ik te vroeg getrouwd was, me gebonden had vóór mijn tijd, en het ontbrak me aan argumenten om hem van het tegendeel te overtuigen. In de laatste maand voor mijn afzwaaien sloeg zijn houding jegens mij om; hij begon zich weer in te kapselen in een cocon van afzondering, keek langs me heen en vermeed me waar hij kon. Dat kwetste me meer dan ik voor mogelijk had gehouden en op een middag, we waren alleen op kantoor, vroeg ik hem waarom hij zich gedroeg alsof ik al vertrokken was en hij zei dat hij daar zijn redenen voor had die hij me later wel zou verklaren. Maar de spanning bleef en manifesteerde zich nooit zo sterk dan wanneer we zwijgend naast elkaar zaten te werken. Vrijdag zei hij dat hij me iets te vertellen had. Terwijl iedereen verdween om te lunchen bleven wij achter. Doelloos liep ik rond met een paar stukken in mijn hand, niet in staat iets te zeggen om hem tegemoet te komen. Hij zat bij het raam en draaide zijn hoofd om. „Eric”, en een scheve glimlach kroop langs zijn mondhoeken omhoog, „hoe lang ben je er al van

bewust dat ik verliefd op je ben?” De grote eetzaal was al bijna leeg toen Piet-Hein en Alex hun maaltijd beëindigden. De tafels waren vettig en vies, in de boter zaten haggelkorrels en langs de boorden van de vloeren glom het teruggesmeerde geel. Rijstkringen gaven aan waar de plates hadden gestaan en gemorste melk lag in plassen op het formica. Door het nauwe gangetje waar een weëë stank van nooit goed schoongemaakt vaatwerk tegen de muur kleefde, liepen ze naar de spoelbakken om met heet water en een vuile doek hun bestek en kroes te reinigen. „Zullen we de straat nemen of gaan we langs het bos?” „Het bos maar”, zei Piet-Hein. Via de achterpoort kwamen ze in het zuinige zonlicht op het open veld en slenterden naar de bosrand. Met een ruk trok Alex de baret van zijn hoofd en schudde zijn haren los. Lang gras boog zich voor de wind en in de verte danste een ruiter over het pad. „Zeg Alex, waarom werd jij zo stil toen ik over Eric begon? Het is wel overdreven, de manier waarop jij je z'n afscheid aantrekt.” „Ja luister eens, per slot van rekening...” Hij voltooide zijn zin niet en pakte z'n shagbuil. „Waarom was je niet op dat afscheidsfeest, ik bedoel als jij en Eric dan toch zo goed met elkaar konden opschieten.” Alex stopte de uiteinden van z'n sigaret met een lucifer in en zweeg. „Hé, je kunt mij wel zeggen wat er aan de hand is, je bent altijd zo eerlijk in alles.” „De enige reden

waarom ik, volgens jou dan, altijd zo eerlijk in alles ben, is dat er een paar dingen zijn waarin ik niet zo oprecht kan zijn, dingen die ik voor anderen verbergen moet. Die eerlijkhedenmanie van mij is een vorm van compensatie, snap je?” „Nee, dat snap ik niet.” Alex slikte, zei dan hard: „O God, ik kan je eigenlijk best alles vertellen.” Even stond hij stil om zijn sjekje aan te steken. „Zie je, ik was nogal geschokt te horen dat jullie Eric ladderzat naar huis hebben moeten brengen. Nee, laat ik bij het begin beginnen. Eric en ik hadden al afscheid genomen en dat is een emotionele aangelegenheid geworden. Vlak voor het feest zijn we de stad ingegaan om nog een paar dingen uit te praten. Eric en ik hadden een tamelijk — zoekend naar woorden bracht hij de peuk naar zijn mond en nam een forse haal —, ja waarom draai ik er toch om heen? Ik was verliefd op hem en daar was het laatste woord nog niet over gesproken.” Met een korte beweging gooide hij zijn sigaret in het zand en trapte hem uit. Onbewogen stond Piet-Hein naast hem. „Ga door.” „Nou ja dat is alles, we zijn op een vrij trieste manier uit elkaar gegaan, hij naar de kazerne, ik naar Amersfoort. Ja begrijpt toch wel dat ik onder geen enkele voorwaarde dat feest meer wilde meemaken. En ja, als ik dan hoor hoe het met Eric is afgelopen, dan spijt me dat, al vlei ik me niet met de illusie dat hij zich om mij zo heeft volgegoten.” Zonder iets te zeggen liepen ze verder. Vanuit het bos galoppeerde de ruiter hen tegemoet en hield z'n paard in. Ze groetten hem en toen hij hen gepasseerd was,

keerde Piet-Hein zich naar Alex en zei fel: „Maar dan moet jij zo gauw mogelijk het leger uit! Het kan je alleen nog maar meer ellende bezorgen als je blijft.”

„Het leger uit!” antwoordde Alex driftig, „ik word niet verliefd op iedere broek die ik tegenkom! En wat zou dat betekenen in mijn geval? S5, nou moet ik daar blij mee zijn? Bovendien, waar de S5 mij discrimineert buiten het leger, vind ik het een discriminatie ten opzichte van degenen die zich er niet achter kunnen verschuilen of erop beroepen. Daar komt bij dat de legerleiding mij weer zal zien als zo'n flikker die het in het leger niet heeft kunnen bolwerken. Er bestaat ook nog zo iets als het recht om te dienen, hoe belachelijk dat ook moge klinken. En als ik mijn tijd uitdien, terwijl aan het eind iedereen weet wie en wat ik ben, kan dat alleen maar gunstig werken voor andere homofielen die zich kenbaar hebben gemaakt en toch hun dienstplicht wensen te vervullen. Nee, ik denk er niet over, ik sla niet op de vlucht.”

Vóór hen lag weer de kazerne, een verzameling grijze daken oplichtend in de schaarse zonnestralen. Een zwerm duiven wendde en keerde zich in de lucht als draadloos geleid. „Je hebt gelijk”, zei Piet-Hein, „je hebt gelijk.” Alex knikte en versnelde zijn pas. „Laten we teruggaan, het is bijna half twee.” Zonder verder nog te spreken liepen ze het pad af, twee soldaten met ieder een mok en groen bestekzakje in hun rechterhand.

..... Deerniswekkend is de sluitende omschrijving voor de toestand waarin ik verkeerde, die lange lange reis op sigaretten, brandy en ingehouden tranen. Toen ik de trappen naar de flat van mijn broer opklom — „als ik wil kan ik wel een flat krijgen voor een weekend” —, gleed zijn stem mij langs de muren tegemoet „ik dacht dat je er morgen pas zou zijn”, en dat was de bevrijdende thuiskomst. Hij ving me op in zijn armen, hielp me uit m'n jas en liet me ongestoord janken.

..... Je daar naast me te zien, dat dierbare funky gezicht; elke minuut in die bar was een gift van de goden. Hoe rampzalig de ontmoeting ook is afgelopen, het uur voorafgaand aan het

onontkomelijke einde van „onze” tijd noem ik het gelukkigste uur van mijn leven.

.... Was dat werkelijk mijn spiegelbeeld in de winkelruiten? Die gejaagde tred, die wapperende jas en dat vale, verwrongen gezicht. Hoe belandde ik in die tuin met dat bordje „privé eigendom, verboden toegang”. „En ik dan”, zul je zeggen, „ik dan. Mijn uren na het afscheid. Alleen tussen de feestgangers.” Hoe kan ik dat weten, jij voltrok het vonnis. Was het lafheid die je deed weigeren? Ik vroeg alleen maar of ik je vaarwel mocht kussen. Niemand zou het gezien hebben, niemand zou ons enige aandacht geschonken hebben. Je had mij die ene gunst, een recht op grond van mijn liefde niet mogen weigeren. Dacht je dat ik me aan je zou hebben vastgeklampt, ik die je in al die tijd niet eenmaal aanraakte! En toch, je ogen opeens heel bleek, die beschamende blik van weerszin, en dat dodelijke eufemisme „liever niet”. Ik weet niet meer wie zich het eerst heeft afgewend...

„Heeft hij nog gereageerd op de brief die je hem hebt geschreven?” Liesbet zat naast me op het terras van Kobus aan de Poort. Haar rode jas lag als een gekreukte vlag over de leuning van de stoel bezijden haar; een jas om de revolutie mee te winnen.

Ach ja, die pathetische brief, gedrenkt in rancuneus zelfmedelijden, verstuurd voordat ik in staat was afstand te nemen van het gebeurde. Ik knikte. „Ja, ongeveer anderhalve week later kreeg ik een brief van hem. Met bevende handen heb ik de enveloppe opengekeurd. Hij stelde zich nogal begripvol op tegenover mijn verwijten, en hij zei dat alles wat er voorgevallen was een volkomen mens van hem had gemaakt. Trouwens, hij is niet de enige, je weet zelf hoe het er met mij voorstaat. Mijn hele omgeving weet nu dat ik homo ben, en al zijn mijn ouders nog niet tot volledige acceptatie gekomen, het is een hele opluchting dat ik het masker heb kunnen afleggen. Alleen het leger, dat blijft een moeilijk punt. Het valt niet te voorspellen hoe de reacties zullen zijn van de mensen met wie ik dagelijks omga.

Herinner je je nog die Piet-Hein van wie ik je verteld heb? Een dag nadat wij ons verhelderende gesprek hadden gehad, kwam hij naar me toe en na een paar inleidende vriendelijkheden overrompelde hij me met de mededeling dat, zo ik verliefd op hem zou worden, ik mezelf onder controle moest houden, aangezien hij er part noch deel aan wilde hebben omdat er toch geen toekomst inzat.

„Wat?” Ze begon te lachen. „Ja, ik vond het ook erg vreemd; als nu iedereen aan wie ik mijn situatie uiteenzet gaat denken dat het een ontboezeming is, anti-

ciperend aan een liefdesbekenntenis, waar blijf ik dan?” „Dan kom je maar naar mij toe”, zei Liesbet en legde haar hand op mijn knie. Het was goed zo te lachen met haar, ik had het overleefd. Het verleden werd onwezenlijk nu, gisteren lag definitief achter me. En terwijl de zaterdagse stadgangers met vermoeide gezichten en volle tassen langs ons huiswaarts trokken leek het bijna alsof we zo'n pret hadden om een verhaal over een vreemde; alsof de hele geschiedenis zich buiten mij voltrokken had, in elk geval buiten degenen die ik nu was.

R.V.

„Ja God, joh, wat moet ik er over zeggen. Ik ben de beste kritikus van Nederland geweest. De meeste glamour. Het meest gelezen en het meest gewantrouwd. En bovendien ontzettend subjectief en dat is erg goed!” Ischa Meijer dankt zijn bekendheid aan zijn vlijmscherpe toneelbeschouwingen in Haagse Post-magazine en dagblad Het Parool. Veegt de vloer aan met het gevestigd talent (meestal) of adoreert (met loftrampet) een enkeling (soms). In een Amsterdams restaurant en met een karafje wijn legt hij uit waarom hij met zijn kritieken stopt. Leent het toneel zich voor maatschappij-verandering? (Schiets in de lach) „Nee. Engagement en zo? Nee, dat kan niet. Dat is genant.” Wat voor functie heeft het dan wel? „Vermaak... Vergnügen. Geëngageerd toneel is geen vermaak. Flauwekul (wederom gelach). Als vermaak geen vermaak is, dan is 't geen vermaak. Dat kan je van mij aannemen. Je moet alle dienstplichtigen waar-schuwen voor toneel. Die moeten nooit naar toneel gaan. Zullen we slakken nemen van tevoren?” (Er valt een pauze) „Ik heb vijf jaar totaal verdaan. Kijk, toneelkritiek bestaat niet. Dat weet je, hè? Ik heb me dus vijf jaar bemoeid met iets wat niet bestond, om te bewijzen dat het niet bestond. Maar het was wel een soort testcase voor mezelf, want op een gegeven moment merkte ik dat ik er uit gegroeid was en dat was een heel prettig gevoel. Niet

Adieu Toneel!

meer te hoeven trappen. Naarmate ik me dat meer bewust werd, ben ik harder gaan slaan natuurlijk. Dat begrijp je wel. Maar ik ben ontzettend blij dat ik er af ben. 't Is voorbij.” Wie is de beste toneelspeler in Nederland? „De beste toneelspeelster is Ida Wassermann. Daar tipt geen enkele actrice aan. (Aarzelt lang). Dat kun je niet uitleggen. Ik heb het lang met haar d'r over gehad. Die vrouw is — dat klinkt overdreven — maar die is nu puur en echt. En de beste speler is Paul Steenbergen, maar die is in mijn waarde-oordeel lager dan Ida Wassermann. En verder heeft Nederland hele behoorlijke acteurs. Actrices is niets. Vrouwen in Nederland kunnen ook niet acteren. Dat is bekend. Ze generen zich, hysterisch: eng.” Heb jij zélf wel eens toneel gespeeld? „Als kind. Heb ik een keer de magistrale rol van paddestoel vervuld te Egmond aan Zee. Ik mag wel zeggen dat ik uitblonk als paddestoel. Ik kom van het Coornhert Lyceum te Haarlem. Daar was toneel zeer en vogue. Die hebben voortgebracht: Margriet de Groot, Lou Landré, Helmert Woudenberg, Ina van der Molen, één dramaturg, in de vorm van Carel Alphenaar en één kriticus en dat ben ik.” Ik denk wel eens: een werkelijk goed acteur, die speelt geen toneel. „Nou, als ik een dochter zou hebben, dan zou ik haar wel verbieden om aan het toneel te gaan. Een zoon weet ik

niet. Ik zie dat wel. Ik zie dat vak wel zitten. Leuke rollen en gezellig. Als het nou maar is zoals het hoort, weet je, als het maar goed gedaan wordt. Als je bij voorbeeld Peter O'Toole ziet spelen, ja, dan weet ik heus wel waarom mensen acteur willen worden, want die willen dát worden. Maar Nederlandse meiden moeten het niet doen. Hoe dat komt? Traditie. Er zijn maar drie toneelfamilies in Nederland. Als een acteur, neem Steenbergen, opkomt, dan weet je al meteen of die het is of dat ie het niet is. Heel gek. Het is een vak met een mysterie er om heen. Ga jij wel eens naar het toneel?” Nee, de laatste tien jaar niet meer.

„Dat is juist. Dat soort mensen horen ook tot mijn kennissenkring. Kijk, vijf jaar om te bewijzen dat toneel in Nederland niet bestaat is veel hoor. Ik heb het heel lang vol gehouden. Op 't laatst ging ik met weezin van huis. Ik weet niet of ik duidelijk ben?” Niet zo erg, maar dat geeft niet. (Vervolgt) „Twee honderd avonden per jaar toneel, mijn God. Als je daar niet crazy van wordt, dan ben je geen mens.” Hoe bedoel je dat. Waar word je crazy van? „Van de onechtheid. De onechtheid van het Nederlands toneel. Ik word gek als ik mensen doelbewust onecht zie doen. Dan word ik zo kwaad. Ik dacht: kappen. En dat is iets wat in Nederland zelden gedaan wordt. Stoppen. Dat hoort niet.”

Interview met toneel kritikus Ischa Meyer

Als leek zeg ik, dat ONECHTHEID inherent is met TONEEL. „Nee, de onechte middelen. Dat is inherent met theater, maar je kunt met onechte middelen ook iets echts overbrengen, geloof ik. Onecht en echt: dat zijn hele rare woorden, maar je weet donders goed wat iemand bedoelt als iemand jou zegt: „Ik vind jou onecht of zo.” 't Is allemaal zeer gevoelsmatig bepaald.” Meer een kwestie van intuïtie... „Ja, moet je luisteren. Eh, toneel is natuurlijk onecht, want dat kan natuurlijk helemaal niet, wat daar gebeurt. Dat is eigenlijk heel krankzinnig, maar ja... Het kan heel mooi zijn, heel echt overkomen, vind ik. Een mooie voorstelling is nooit weg.” Noem eens een voorbeeld. „Eentje, ken ik er maar. „Home”... „Mooi weer vandaag” van Story. (Noemt ook Pinter en Beckett). Toneel, dat is volgens mij een soort vorm en die spreekt je aan of niet. Mij niet. „Ach sommige vormen wel. Voor mezelf. Ja, ik mag graag naar Toon Hermans kijken. Wim Kan erg graag zelfs. En Paul van Vliet. Sommigen vinden dat niet leuk, maar ik kan me dan echt amuseren. Ik ben eigenlijk veel meer op show ingesteld dan op toneelstukjes. Een goochelaar. Prachtig. Zang en dans. Hier heb je niks aan hè? Zullen we iets eten? Wat zullen we nemen? Ik een schnitzel. „Ik een steak au poivre.” NICO HAASBROEK

